

Kapitola VIII

Etiologie, pojem a prevence onemocnění puerperální sepsí je kniha komplikovaná, protože ji napsal komplikovaný člověk – a jak jinak než komplikovaným způsobem. Slovo „komplikovaný“ bychom mohli nahradit slovem „podivný“, a nikdo by patrně nemohl nic nenamítat. Komplikovanost a podivnost Ignáce Semmelweise se odrážejí jak v jeho životním díle, tak ve způsobu, jakým bylo napsáno.

Přibližně osmnáct měsíců na knize pracoval s takovou náruživostí, že v největším spěchu sypal stránku za stránkou. Někdy – zejména když polemizoval s názory svých oponentů – vložil do textu zcela nevhodně odstavec nebo i celé pasáže, protože chtěl okamžitě sdělit, co mu právě přišlo na mysl, třebaže zrovna řeč byla o něčem úplně jiném. Jeho soustředění narušovala nezvladatelná potřeba přidávat další a další kapitoly, přestože se stejným tématem zabýval už na jiném místě, a tyto kapitoly vkládal bez odkazů na předchozí text, což zhoršovalo srozumitelnost. Po letech odkladů najednou s vydáním práce tolik pospíchal, že po sobě nejspíš vůbec nepřečetl, co napsal. O redakci jeho díla se zřejmě nepokusil ani nikdo jiný, takže mezi autorem a čtenářem v podstatě stál jenom tiskař. Výsledkem je kniha o 543 stranách, která je rozvleklá, chvátavá, útočná, samolibá, s opakujícími se sděleními, tu zase

zmatečná, nudná a suchá, utápějící se v podrobnostech – celkem vzato téměř nečitelná.

Etiologie se skládá ze dvou částí. V první je shrnuta *Lehre* a postup jejího vzniku – a nechybí tu jediný faktor, okolnost, datum, zkrátka opomenut nezůstal jediný prvek historického pozadí. Druhá část je vášnivou obranou proti odmítání a kritice odpůrců a oslavou těch několika jedinců, kteří teorii přijali. Celkem jich je 28 – a jednoho po druhém vyjmenovává či vychvaluje na rovných 208 stranách. Na posledních šesti stranách si bere na mušku svého úhlavního nepřítele – Carla Brauna. Semmelweis v duchu rčení, že nejlepší obranou je útok, přechází od obhajoby svého učení k ostrým výpadům. Neváhá vznést obvinění proti nejvýznamnějším porodníkům své doby a vynadat jim do ignorantů, protože nepřejali jeho učení. Ba co hůře, obviňuje je z nelítostného vraždění žen, které se jim s důvěrou svěřovaly do rukou.

Semmelweis neplýtlval inkoustem na květnatou předmluvu. Po přečtení krátkého úvodu si čtenář uvědomí, že se setkává s neobvyklým člověkem, jenž usiluje o ocenění a potvrzení nejen vlastní teorie, ale i sebe sama. Autor je sám sebou uchvácen a jasně (a trýznivě) vidí sám sebe jako mučedníka ve velké věci, pro niž na sebe bere téměř spásitel-ský úděl – naplnit svůj životní cíl: přesvědčit nevěřící o své „puerperální pravdě“. A činí tak svým nezaměnitelným pokrouceným slohem se zamotanou větňou stavbou:

Osud si mě vybral za obhájce pravd, jež jsou uloženy v této práci. Je mou svatou povinností jeho volání vyslyšet. Vzdal jsem se naděje, že důležitost a pravdivost mých závěrů vyloučí jakékoli konflikty. V životech

těch, kdo se neúčastní diskuse o oprávněnosti mých požadavků nebo jsou mými odpůrci, hrají mé cíle jen nepatrnou roli. Jsem nucen předstoupit ještě jednou před veřejnost, neboť moje mlčení bylo neplodné, a navzdory dlouhým hodinám prožitého utrpení jsem našel úlevu v tom, že jsem nabídl jediné možné řešení, založené na mém vlastním přesvědčení.

Okamžitě po vydání knihy rozeslal Semmelweis výtisky věhlasným odborníkům a porodnickým institucím po celé Evropě. Odezva, jíž se knize dostalo, ho však uspokojila jen zřídka. Někteří jeho *Etiologii* prostě ignorovali, protože vzhledem k více než deset let starým publikacím, jež v minulosti uveřejňovali Skoda a Hebra, zřejmě neočekávali, že se z ní dozvedí něco nového. Jiní nejevili zájem, neboť byli přesvědčeni, že jejich vlastní teorie horčky omladnic je správná, a jejich fatalistický názor, že občas prostě nějaká epidemie vypukne, v žádném případě nemohlo změnit nějaké dílko maďarského agitátora. Byli jistě i takoví, kteří nedokázali strávit autorův pokroucený styl, prokládaný bombastickými výkřiky; prokousali se několika stránkami, a pak čtení prostě vzdali. Mnozí čtenáři těžce nesli Semmelweisovy zuřivé výpady proti osobnostem, k nimž chovali úctu, a považovali knihu za pouhou urážlivou polemiku. Mnozí z nich, a zejména lékaři, kteří byli přímo napadáni, se pak rovněž chápali pera a útočili na Semmelweise i na jeho učení.

Semmelweis očekával, že vydání knihy bude znamenat rozhodující obrat v chápání a přijímání jeho *Lehre*. Byl tak hluboce přesvědčen o tom, že učení je vědecky podložené a jeho zavedení morálně opodstatněné, že úplně pře-

hlédl, s jakými problémy se musí potýkat každý, kdo by chtěl jeho výkladu porozumět. Navíc předpokládal, že ze stránek knihy bude každému jasné to, o čem sám nepochyboval, totiž že osoby, které tak ohnivě osočil, jsou nebezpečnými šířiteli omylů. Nejen že se nic takového nestalo, ale kniha navíc oslabilila jeho vlastní pozici a pro jeho oponenty se stala vhodným terčem útoku. Dále už se nemohl utěšovat vírou, že jeho práci odmítali jen proto, že ji nepochopili. Teď ji předložil světu se všemi podrobnostmi, a přesto se k ní většina těch, jimž byla určena, obrátila zády. Sem tam se ozývaly i významné hlasy na její podporu, ale bylo jich málo a až na pár výjimek pocházely od těch, kdo za Semmelweisovým učením stáli i v minulosti. Nejen že se názor na neviditelné hnilobné živočišné částice v širší míře neujal, ale *Etiologie* naopak posloužila k posílení odporu proti němu.

Semmelweise to podráždilo a rozzuřilo. V šíleném záchvatu zoufalství a zklamanych nadějí kolem sebe mlátil, jako by svět ovládali jeho oponenti. V řadě otevřených dopisů si vzal na mušku tři nejvýznamnější a současně nejzavrtzelejší z nich, a vykřičel svůj hněv na celý šik porodnických veličin, které nad ním a nad jeho teorií vyjadřovali takové pohrdání. Se stejně bezhlavou zbrklostí, jež přispěla k propadu *Etiologie*, rozesílal na všechny strany osobní i otevřené dopisy; snad byl přesvědčen, že svým bouřlivým hněvem obrátí spor ve svůj prospěch. Možná ho však k tomuto zoufalému kroku vedly opačné pohnutky: když si uvědomil, že nemůže vyhrát, snažil se alespoň poškodit své protivníky. Ona bezohlednost, jež byla již dříve patrná v některých částech *Etiologie*, se nyní zřetelně projevovala v každém odstavci, který vzešel z jeho pera.